

A személyi szabadság megvonásának élménye Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése

Experience of deprivation of liberty: Comparative analysis of symbols of graffiti in a child psychiatric ward and in prisons

Fliegauf Gergely

Dr. PhD, pszichológus
Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet,
Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Osztály
gergely.fliegauf@gmail.com

Sófi Gyula

Dr. osztályvezető főorvos, igazságügyi
gyermekpszichiáter és gyermekgyógyász szakértő
Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet,
Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Osztály
drsofigyula@gmail.com

Absztrakt

Cél: Alapvető motivációnk a pszichiátriai osztályon felbukkanó falfirkák kategorizálása volt. A börtönökben korábban feltárt megnyilvánulásokat tartalmi és szimbolikus szempontok szerint vetettük egybe a pszichiátrián gyűjtött adatainkkal. A pszichopatológiai és kriminológiai fejlődési útvonalak közötti metszéspontokra utaló bizonyítékokat is fel kívántunk tární.

Módszertan: Kutatásunkban több száz börtönben és pszichiátriai osztályon készült falfirka által közvetített szimbólumrendszert hasonlítottunk össze. Első lépésként a pszichiátriai osztályos falfirkákat csoportosítottuk a tartalmuk szerint, majd kísérletet tettünk arra, hogy e szimbólumok párját a börtönbeli graffitiken is megtaláljuk. Egy alkalommal kitértünk a falfirka anyagának elemzésére is: mindkét helyen találtunk vérrel írt falfirkát.

Megállapítások: Az összesen 18 azonosított motívum közül csupán egy olyat találtunk, amely a börtönben nem volt fellelhető. Ez a segítségkérés jelzése volt. A két falfirkatípus közötti egyértelmű különbségként mutatkozott meg a pszichiátriai beteg serdülők körében tapasztalható erélyesebb szimbolizációs tendencia. Ez azt jelentheti, hogy az elnyomott impulzivitás a kamaszokban könnyebben válik egy olyan sűrített szimbólummá, ami helyettesíti a gondolati tartalmat és az azt aláfestő magasabb aktivációs szintet.

Érték: Egyáltalán nem állítjuk, hogy a pszichiátriai osztályra került összes gyermek deviálódik vagy bűnelkövetői útra lép, de ennek a lehetőségét nem zárjuk ki, ugyanígy a bezártság élményét sem látjuk teljesen azonosnak. Eredményeink megvilágítják, hogy a deviálódási folyamatokat pszichopatológiai és kriminológiai látószögből is lehet értelmezni. Kimutattuk, hogy miért lehet káros a pszichiátriai osztályon fent hagyott falfirka, de arra utaltunk, hogy ezekből milyen információkat lehet kinyerni.

Kulcsszavak: börtön, pszichiátria, serdülők, falfirka, szimbólumok

Abstract

Aim: Our basic motivation was to classify the graffiti that appearing in our psychiatric ward. We matched the manifestations previously identified in prisons with the data collected in the psychiatric ward according to content and symbolic criteria. We also aimed to uncover evidence of intersections between psychopathological and criminological developmental pathways.

Methodology: In our research, we compared symbol systems transmitted by hundreds of graffiti from prisons and psychiatric wards. As a first step, we classified the psychiatric ward graffiti according to their content, and then attempted to find a counterpart of these symbols in prison graffiti. At one point we also analysed the graffiti material: in both places we found graffiti written in blood.

Findings: Out of a total of 18 motifs identified, only one was not found in prisons. This was the sign for a call for help. The clear difference between the two types of graffiti was the stronger tendency for symbolism among adolescents with psychiatric disorders. This may mean that repressed impulsivity in adolescents more easily becomes a condensed symbol that substitutes for cognitive content and the underlying higher activation level.

Value: We are by no means claiming that all children admitted to psychiatric wards deviate or become delinquent, but we do not exclude the possibility, nor do we see the experience of confinement as being entirely the same. Our results shed light on the fact that deviance processes can be interpreted from both a psychopathological and a criminological perspective. We have shown why wall scribbles left in psychiatric wards can be harmful, but we have also indicated what information can be extracted from them.

Keywords: prison, psychiatry, adolescents, graffiti, symbols

Bevezetés

A falfirka olyan írásos vagy szimbolikus üzenet, amely általában engedély nélkül jelenik meg egy fal- vagy más felületen, olyan módon, hogy azt több ember lássa. Funkcióját tekintve a graffiti lehet a gyermekből felnőtté válás csoportos kinyilatkoztatása (Hedegaard, 2014). Ilyen szempontból a falfirka mindenképpen egyfajta sajátos, sűrített kommunikáció. Nem került el a figyelmünket az a tény, hogy a pszichiátriai osztályon megforduló serdülőknél nagyon gyakori a deviálódás kockázata, az antiszociális normák kialakulását facilitáló familiáris környezet, valamint az illegitim szerfogyasztás (Sófi & Farkas, 2021; Farkas & Sófi 2021). A korábbi börtönbeli kutatások (Fliegauf, 2012) alapján a zárt intézetekben megjelenő falfikák témái csoportosíthatók. Pszichodinamikai szempontból a tetoválás, az önkárosítás, a scatolia (székletkenés) és a falfirka között érdekes motívumok, hasonlóságok, rendszertani metszetek azonosíthatók: lázadás (Jóvér, 2020), menekülés, önkifejezés, feszültségcsökkentés. Ezt egy interjúkra alapozó és a résztvevő megfigyelő módszertanra épülő kutatás (Monto, Machelek & Anderson, 2013) is alátámasztja, amelyben a graffiti főbb motívumai a bátorság, a kockázatkeresés, az eredetiség, a határozottság és az áldozatvállalás voltak. A vandalizmusnak mondható graffiti motivációs háttérében egy olasz felmérés szerint az ürességérzet, az unalom, a magány, a belső referencia hiánya, a kényszer és az azonnali jutalom iránti igény áll (Pani & Sagliaschi, 2009). A fogvatartási helyeken a gyermekgraffiti motivációja a trauma, a szenvedésnyomás és az elidegenedés is lehet egy ausztrál kutatás szerint (Parr, 2005). A motiváció mellett a serdülők számára fontos a falfirka által megszilárduló csoportidentitás, valamint a más, korábban bejárt helyek és átélt időszakok közötti feszültség kifejezése (Watzlawik, 2014). Mivel a pszichiátriai osztályon és börtönben is elemzésre kerültek mindkét nem által készített graffitik, fontos kiemelni, hogy egy új-zélandi kutatás szerint (Green, 2003) a női firkák inkább udvariasak és interaktívak, míg a férfiak inkább konfrontatív és negatív firkákat készítenek. Egy másik, nemek közötti különbségre fókuszáló brazil kutatás (Otta et al., 1996) szerint a női firkák inkább romantikus üzeneteket tartalmaznak, azonban a szexuális tartalmú firkák mindkét nemnél gyakoriak.

A falfirka és művészet kapcsolatáról sem szabad elfelejtkezni (Korinek, 2020), mert a művészet is jelenségszinten ábrázolja a társadalmi mobilizációs igény szimbólumrendszerét, mint a graffiti (Weill, 2022). A graffiti tageket pedig a kalligráfiához is lehet hasonlítani, mert a betűket ugyanúgy módosítják, vagy a kompozíció egésze érdekében el is torzítják a készítő (Chamberlain, Mullin, Berio, Leymarie & Wagemans, 2022).

Módszertan

A graffiti kutatása ellentmondásos lehet, de elterjedt vizuális kriminológiai módszer, amely leginkább etnográfiai színezetű (Fine, 1999) eszközöket használ (Kindynis, 2019). Ez utóbbi a kulturális kriminológia fontos és megkerülhetetlen módszere (Marsh, 2016), néha spekulatív, de mindenképpen tudományos alaposágú, hiszen nem várható el, hogy a múltból a falfirkák készítőit in vivo előhalásszuk. A módszer tehát nem nevezhető pszichodiagnosztikai rajzvizsgálatnak (Vass, 2006), bár kétségkívül merítettünk ebből a forrásból is a munkánk során.

Az adatgyűjtés és az elemzés több évet vett igénybe. A 2005 és 2012 között a börtönökben felkutatott és lefényképezett falfirkák szimbólumelemzésével és ikonográfiájával (Rafter, 2014) konkrétan mondható tartalomtípusok bontakoztak ki (a szabadulás vágya, gyógyszeréhség, kábítószer, társas izoláció, szexuális depriváció, egzisztenciális kérdések, útmutatás, perzekutoros tendenciák stb.). A Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézet pszichiátriai osztályán zömében 2016-ban készült fényképeket elemeztük hasonló módszerrel, és hasonlítottuk össze a börtönbeli falfirkák tartalmi-gondolati elemeivel. Az adatgyűjtés folyamata alatt a falakról készült fényképeket egy számítógépes szoftver (Photoscape X) segítségével darabokra vágtuk, hogy az egymást fedő falfirkákat el tudjuk különíteni egymástól. Ahol szükséges volt, a képeket felerősítettük, hogy a firkák jobban láthatók legyenek. Egyes falfirkák jelentéseit az interneten kutattuk fel (például dalszövegek azonosítása), a szimbólumok tekintetében néha a tetoválások és egyéb falrajzok és graffitik szimbólumrendszerére kerestünk rá. Ezek után témák szerint osztályoztuk a rajzokat, kategóriákba osztottuk be, és megállapítottuk a börtönben talált firkákkal való tartalmi egyezést. Eredményeinket a Magyar Gyermek- és Ifjúságpszichiátria és Társszakmák Társasága (MAGYIPETT) 45. kongresszusán is közzétettük. Kutatásunk korlátja, hogy a börtönbeli falfirkákat több helyről, a pszichiátriai osztályos firkákat pedig egyetlen helyről gyűjtöttük össze; valamint az, hogy a pszichiátriai mintában többnyire serdülők szerepeltek.

A falfirkákon megjelenő szimbólumok elemzése

A pszichiátriai osztályos falfirkák halmazát néhány kórterem összes falán, 2016-ban megtalálható rajzok és írárok képezték. Ezek nagy részét színes zsírkrétával készítették a kamaszok, de sokat ceruzával és golyóstollal is. A firkák készítését az osztály akkori vezetése engedélyezte egy olyan felületen, ahol a falra

felfestették, hogy „*Ide firkálj!*”. A gyermekek azonban a szobák többi falát is teledíszítették. A falfirkák között természetesen átfedések voltak, és egyes firkákat a gyermekek többször meg is erősítettek vagy módosítottak. A pszichiátriai osztályos falfirkákról dokumentációs céllal készültek fényképek. A börtönbeli falfirkákat kutatási célból fotóztuk le. A börtönbeli firkák golyóstollal, ceruzával vagy filctollal készültek, de viszonylag gyakori volt a vésés is. A börtönrajzokon is voltak átfedések, javítások és kiegészítések.

Arcok

Az arcunkon van a két szemünk, az orrunk és a szánk, és ez tesz minket egyedivé, a mimikánkkal festjük alá a verbális közlendőnket, vagy sok esetben a mimika szavak nélkül is sokat elárul a közlendőnkől, illetve az érzelmeinkről (Andronikof & Weinberger 2012). A torz arc rémisztő lehet és traumákra utalhat. A szép arc az énéideált manifesztálja, és talán jobban jellemző a serdülő lányokra. Sok arcra rajzon lehet érzékelni a médiabefolyást is. A serdülők falrajzain az alábbi arctípusok jelentek meg:

- női, ideálarc,
- közvetlenül a szemlélőre tekintő arc,
- a szemlélő felé forduló, de oldalra tekintő arc,
- fejjel lefelé ábrázolt arc,
- üres tekintetű arc (a szemek üresek vagy ki vannak satírozva, csak a szemüreg látszik),
- profil,
- rémült vagy unott arc.

A fenti felsorolásból látjuk, hogy mennyire fontos a szemek ábrázolása az arcon belül. A serdülők rajzai között néhány kifejezetten művészi ábrázolás is felbukkant, amely érzelmeket fejezett ki: leginkább rémületet, kételyt vagy unalmat. Ez utóbbiak nyilvánvalóan a status quo visszatükröződései, azaz a gyermek felfogja, hogy hol van és mi történik vele, és kifejezi, hogy nincs kibékülve a helyzettel. A fejjel lefelé ábrázolt arc a helyzet bizarrságának lehet a reprezentációja, de szélsőséges esetben akár a tévpercepciók manifesztálódása is lehet. A profil ábrázolása az adott helyzetből való kifordulást jelentheti. Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az arc lehet maszk is, azaz a gyermek rejtőzködésére is utalhat. Ilyen szempontból az azonos helyen és azonos időben jelenlévő arcábrázolások egy dialógus részei, és ezek az interakciók mítoszokról és archetípusokról szólnak, azaz a gyermekek a rajzolt arcok útján is térben és időben kommunikálnak egymással.

A börtönben is megtalálható az arc szimbóluma a falfirkákon. Ezek traumákra és szexuális deprivációra utalnak. Az emberi arcok a férfi börtönökben jelennek meg, és a legtöbbször nőket ábrázolnak, máskor pedig családtagokat. Értelem-szerűen ritkább a börtönökben a mesék szimbólumrendszerével összeolvadó arcábrázolás. A trauma azonban jelen van, egy börtönbeli falfirkán (Fliegauf, 2011) például a fegyházbüntetés megkapásának élménye rémületként érzékelhető.

Állatokat ábrázoló rajzok

A serdülők rajzain az alábbi állatok szerepeltek: kismaci, unikornis, pillangó, madár, malac, farkas, cápa, pandamaci. Az állatok szinte egységes módon mitológiai vagy meseszerű alakban jelentek meg. Az unikornis és a pillangó ábrázolása feltehetően a serdülő lányok képzeletvilágához köthető, míg a cápa és a malac ábrázolása inkább a fiúk fantáziájára utal. Az állatok lehetnek kis kedvencek, képzelt barátok vagy átmeneti tárgyak a fejlődépszichológia nyelvzetével. Ezek a szimbólumok szintén a szeretet megvonására utalnak. Pár állatábrázolás mellett szexuális tartalmú rajzkiegészítések is megjelentek. Ez arra utalhat, hogy a serdülők mintegy meg akarják semmisíteni a bennük rejlő gyermeket. A serdülők rajzain tehát érezhető a médiabefolyás, a nemek közötti különbség, illetve hangsúlyosak az életkori sajátosságok is.

A börtönbeli falfirkák között ritkán bukkantak fel az állatok. Jellemzőbben fiatalkorúak fogvatartási helyein jelentek meg, és a fentiekhez nagyon hasonló jelentésrétegeket hordoznak magukban. A börtönbeli állatábrázolásokon feltűnő volt a szexuális tartalmú rajzkiegészítés. Ezek az ábrázolások a börtön fogdahelyiségeiben készültek, azaz olyan helyeken, ahol a személyi szabadságuktól megfosztott személyeket még inkább szegregálták, izolálták. Feltehető, hogy ebben a helyzetben a fogdára került személyek regrediált énvédő mechanizmushoz folyamodtak, azaz gyermeki fantáziák jelentek meg náluk.

Csillagok és horogkeresztek

Sokkoló módon a pszichiátriai osztály falain is megjelentek az önkényuralmi jelképek, horogkeresztek és vörös csillagok. Úgy gondoljuk, hogy a horogkereszt értelmezése – bár a szvasztika szimbóluma jóval összetettebb, mint a náci jelképe – egyszerűbb. Itt egyértelműen etnikai jellegű konfliktusról van szó. Egy falfirkán a horogkeresztek mellett a „*fuck cigányok, fasz geci*” felirat is megjelent, New York-i betűstílusban (Bombingscience, 2020). Ez nyílt rasszizmus, és talán a futballhuliganizmushoz is köthető megnyilatkozás. Ezért is született meg az a döntés, hogy a falfirkákat a kórtermekből el kell távolítani. Ezen

túl olyan falrajzot is találtunk egy ajtó felett, ami egy vörös csillagot ábrázolt és mellette volt a „*fuck you*” felirat. Az ötágú csillagok (pentagrammák) más konnotációban is felbukkantak: szerelmesek nevei mellett vagy meseszerűen ábrázolt egyéb csillagok vagy virágok környezetében. Ebből megállapíthatjuk, hogy a csillag jelentése szerteágazóbb, mint a horogkereszté. Az osztály falain hatalmas méretű Dávid csillagokat (hexagrammák) is sikerült kimutatnunk. Ezeknek a jelentése jóval konkrétabb, mint az ötágú csillagoké, és elképzelhető, hogy a transzgenerációs traumatizációt ábrázolják, de lehetnek érélyes identitásjelképek is.

A börtönben a horogkereszt és az ötágú csillag nagyobb hangsúllyal és méretekben jelentek meg, és a valós etnikai konfliktust, a politikai szélsőségek közötti rivalizációt közvetítették. Itt is azt látjuk, hogy ami a börtönben megszilárdul és konkretizálódik, az a serdülők falfirkáiban csak jóval szimbolikusabban érhető tetten. A társadalmi szerepek kialakulásáról, azaz morális előjel nélküli szocializációs folyamatról van szó.

Drogok

A pszichiátriai osztály falán felfedeztünk a „*SMOKE WEED EVERYDAY*” (szívj fűvet minden nap) feliratot, ami feltehetőleg a 2000-ben keletkezett, ikonikusnak mondható, mémként terjedő (gi97ol, 2012) *The next episode* című Dr. Dre – Snoop Doggy Dog – Nate Dogg – Kuruft dal utolsó sorára utal. Ebben a dalban szimbólumként a kaliforniai West Coast hip-hop életstílus, a partizás, a csajozás, a kábítószerelés és a lazaság szerepelnek. Az írás nagy betűkből állt, és hivalkodónak tűnt. Több hasonló jellegű firka is volt az osztály falain. Ez arra utal, hogy a serdülők között, akik bekerülnek a pszichiátriára, a drogfogyasztói szubkulturális elemek referenciapontként jelennek meg. Itt kell felhívni a figyelmet a cannabishasználat által okozott szomatikus jellegű veszélyekre és a szerhasználat kiváltotta pszichotikus zavarokra. Ezek kriminológiai hatása és szerepe sem jelentéktelen. Mivel a fűfogyasztói szubkultúra némely serdülő megélése szerint „menő” vagy „cool”, bármilyen gyógyító beavatkozás veszíthet a hatékonyságából.

A börtönben is megjelent a droggal kapcsolatos falfirka azzal a momentummal kiegészülve, hogy a készítők szerint a drognak három negatív hatása van: tönkreteszi az ember életét (börtönbe lehet kerülni), alássa az egészséget, és megrontja az emberi kapcsolatokat. Úgy tűnik, hogy ezek a börtönbeli falfirkák inkább edukációs vagy önreflektív jellegűek.

Emberalak

Bármilyen emberábrázolás, amely nem tömegekben gyártott (például az illemhelyek szimbólumai), minden esetben visszatükrözi a készítő érzelmi állapotát, vagy – képzőművészeti alkotások esetén – hangulatot kíván kelteni. A Mérei-féle Rorschach-próba (Mérei, 2002, 318) értelmezés szerint az emberalak a képzetáramlásban az emberi dolgok iránti érdeklődést, belső szabadságot és az önismeret igényét jelenti. Minden bizonnyal az emberábrázolás a serdülőknél a kapcsolatkészséget is manifesztálja (Mérei, 2002). Az emberi test a barlangrajzokon is megjelenő egyik legősibb szimbólum, azaz az emberi test ábrázolása az emberi lényegünket is kifejezi. A gyermekeknél az is kiemelendő, hogy az emberrajzon általában a legfontosabb személy jelenik meg (Vass, 2006), aki leggyakrabban önmaga, de ez csak fő szabály. A serdülők által rajzolt – emberi testet ábrázoló – firkák a következők voltak:

- angyalábrázolás, háttal áll,
- pálcikaemberek,
- bezárt ember,
- csonkolt testű vagy hiányosan megrajzolt emberalakok,
- ágyban fekvő ember, feltehetőleg rögzített ember „ez én vagyok” felirattal,
- fekvő testhelyzetben lévő ember,
- királylány,
- ember fegyverekkel,
- manószerű ember,
- kétségbeesett, meghajlott ember,
- hátat fordító focista.

A fenti listából látható, hogy a serdülők kifejezik az érdeklődésüket, a lelki állapotukat és a hangulatukat is a falfirkákon. Két motívumot kiemelnénk. Az egyik a bezárt és rögzített ember ábrázolása, ami arra az élményre utal, hogy a serdülők a pszichiátrián meg vannak fosztva a személyes szabadságuktól, esetleg a mozgásuk is korlátozható, és ez megjelenik az élményfeldolgozásukban. A másik az emberábrázolásokon megjelenő nemi különbségek; nyilvánvaló, hogy inkább a lányok rajzolnak királylányt, a fiúk focidrukkert. A rajzolt alakok testpozíciója is informatív (fekszik, meghajlik, hátat fordít), az az adott helyzethez való viszonyulást (tehetetlenség, megtörtség, érdektelenség) szimbolizálja. A fegyverekkel a kezében hadonászó alak ábrázolása rendkívül részletes volt, ez agresszióra, indulatra utal. Több alakon fel lehet fedezni itt is a médiahatást, azaz a mém jellegű szimbólumokkal való kommunikációt és az utalást.

A börtönbeli falfirkákon is megjelennek az emberalakok, itt is jellemző a csonkolás és a hiányos ábrázolás. Ez utóbbi több dologra utalhat: egyszerűen azt is jelentheti, hogy az illető kevésbé tud bizonyos testrészeket lerajzolni, de az is lehet, hogy a teljes ember a falra nem fért ki. Az agresszív és maszkulin jellegek szembeötlők a börtönbeli firkákon, és a fogdahelyiségben készült rajzokon ismételtelen felfedezhető a rajzkészség regressziója.

Emodzsik

Nehéz elválasztani az emodzsikát az arcoktól és néha a két-három éves gyermekek emberábrázolásától is, amelyek a fejet és a végtagokat ábrázolják. Vitathatatlan azonban, hogy az emodzsik a 21. század alapvető kommunikációs elemeivé, karaktereivé váltak a webes felületeken (Logi & Zappavigna, 2021). Rajzokban, falfirkákban az írásjelekkel azonos funkciókkal bírnak. Hangulatjeleknek is nevezik őket, mert a leírt üzenetet kiszínezhetik, más értelmezést is lehetővé tesznek. A pszichiátriai osztályon főleg smiley-k jelentek meg, de írásjelekből összerakott emotikonok is [például :-)]. A smiley-k között láttunk x-szeműt, ami a halálra utal, kinyújtott nyelvűt, ami csúfolódik, vidámat és szomorút egyaránt. Az emodzsik használata a falfirkákon nyilvánvalóan generációs jelenség is, azonban kifejezi a lényegét is: a készítő alapvető hangulatát.

Ez a típusú falfirka a börtönmintában rendkívül ritkán jelenik meg, ami egyszerűen csak arra utalhat, hogy a börtönökben tíz évvel ezelőtt készítettük a fényképeket.

„Help”

A korábbi pszichiátriai osztályos falfirkák között az angol „help” szó többször szerepelt, míg a jelenlegi, 2022-es falfirkák között. Az osztályon egyértelműen ez a leggyakoribb tartalom. Nem szükséges ezt a jelenséget túlmagyarázni: a pszichiátriai osztályra olyan serdülők érkeznek, akik krízisben vannak, segítségre szorulnak vagy közvetlen veszélyeztető tünetet mutatnak. Ebben a helyzetben kognitív és emocionális síkon a segítségkeresés alapvető motívum, és ez manifesztálódik a falakon. Szuicidológiai szempontból a serdülők öngyilkossági kísérletei mögött szinte mindig a szolidaritás észlelésének hiánya áll (Hunter, 1988). Természetesen még egyéb tényezők is fontos szerephez jutnak: a családi kötelékek erodálódása, a stabil családi élet lebomlása, a bullying, az iskolai teljesítménykényszer, a traumák, a szerelmi csalódások, a biztonságérzet csökkenése és így tovább. A lényeg mindezek mögött a kiszolgáltatottság és a megküzdési stratégia inkompetenciája. Az osztályra érkező gyermekek

gyakran nem tudják megmondani, hogy miért követtek el öngyilkossági kísérletet, vagy sokszor fogalmazzák meg a kimerülést is: „*Annyi minden összejött mostanában*”.

A börtönben nem találtunk hasonló falfirkát. Ez volt az egyetlen kategória, aminek nem találtuk meg a börtönbeli mását. Ez talán azzal magyarázható, hogy a börtönben tabunak számít a gyengeség kommunikációja.

Helységnevek

Rendkívül jellemző falfirkák minden elzárt helyen, ahol a készítő hangsúlyozni akarja, hogy honnan érkezett. Ahogy a bevezetőben említettük, a falfirkáknak kapcsolatteremtő funkciója is van. A helységnevek szempontjából ez azt jelenti, hogy a készítő azokkal szeretne kapcsolatba lépni, akik azonos lokációból érkeztek az adott zárt helyre, de azt is jelentheti, hogy a helységnevek említésével megerősíti az identitását. A helységnevek falra írása kiemelten jellemző a börtönkörnyezetben, így keresik a fogvatartottak a földieiket. Ők azok a személyek, akikkel általában a gyermek- és serdülőkorukat együtt töltötték egy földrajzilag körülírható területen vagy esetleg intézményekben. A börtönbeli helységnév falfirkák tehát a geng-szerveződés jelei.

Nem állítjuk, hogy ez feltétlenül igaz lenne minden olyan serdülőre is, aki a pszichiátriára kerül, de a trend fenomenológiai értelemben azonos lehet. Nem tagadjuk azt sem, hogy a pszichiátriai osztályra gyakran deviálódott fiatalok kerülnek. Hangsúlyozni kell, hogy a lokalizációk felbukkanása a pszichiátrián sokkal ritkább, mint a börtönökben. A pszichiátrián találtunk egy „gettó” feliratot is, ez szinte biztosan a marginalizációra utal, lehetséges, hogy egy médiahatásos áttételen keresztül, azaz elképzelhető a serdülő látta vagy hallotta, hogy a gettó mit jelent a bűnözés szempontjából, és csupán vagánykodni akart.

Hierarchia

A pszichiátria falain is megjelennek a nevek, becenevek, álnevek, és az alapvető üzenet is, hogy „itt járt” vagy „itt jártam”. E mellett pár serdülő fontosnak tartotta, hogy önmagát felsőbbrendűnek tüntesse fel. Ez a nárcisztikus önkifejezés nem ritka a más helyeken található falfirkákon sem. Néha teljes nevek jelennek meg. A lánynevek inkább csoportban láthatók, felsorolásszerűen, míg a fiúnevek mellett szerepel a „király” vagy a „king” szó. Nem zárható ki, hogy ezeket a szimbólumokat a serdülők a médián keresztül építették be a kommunikációjukba.

A börtönben ezzel szemben a hierarchia manifeszt, a falfirkákon is a hatalomgyakorlás szimbóluma. Olyan írásokat találtunk a falakon, mint „*r-ék kemények*”

vagy a „*Lauondák királya vagyok*”. Ezek valós, geng-kapcsolatokra utaló kommunikációk és egyben fenyegetések, nemcsak nárcizmusról van szó, hanem igazi, csoportok közötti konfliktusos súrlódásról. Ezeknek csak a nyomai vagy csírái jelennek meg a pszichiátriai osztály falain. A börtönbeli mentalitás pedig érdekes módon a médiára van befolyással, modellt teremt a dalszövegeknek és a kriminológiai témájú filmeknek ([URL1](#)).

Káromkodás

A káromkodás egyfajta verbális agresszió, ami a falfirka formájában nem ér el közvetlenül a címzettjéhez, de mások által hosszabb ideig olvasható. A börtönben az ilyen típusú firka a fogvatartott társak vagy az örök ellen irányul. Kifejezetten ilyen falfirkát a pszichiátrian nem találtunk. A köcsög szó használata a börtönben szinte hétköznapi, és a szó vulgáris jelentése szinte biztosan a börtönből ered. A börtönöri narratívák szerint a köcsög (edény) belső formája a végbélhez, a benne lévő krémes anyag keltette hanghatás a kopulációhoz hasonlít. A szó maga rendkívül sértő és objektifikáló, a nyolevnanas évek közepétől kezdett pauperizálódni, és a köznyelvben is megjelenni.

A szó felbukkant a pszichiátriai osztályos falfirkák között, olyan szavak mellett, mint „kurva”, „bitch”, „faszfej”, „faszom”, „fuck”, „geci”, „szar”. Ezeknek a szavaknak is megalázó, de egyben szexuális töltete is van. Mindenképpen érezhető itt is a médiahatás, ami a dalszövegekből vagy a mozifilmekből eredhet, de az is feltehető, hogy a serdülők csupán utánózni próbálják a deviálódott értékrendű felnőtteket. Ezt a szlengben menőzésnek nevezik, a szociálpszichológia pedig szelf prezentációnak, azaz én-bemutatásnak hívja a jelenséget. Riasztó lehet azt látni, hogy egyes serdülők számára a deviálódott személyek képezhetnek referenciát, de ne feledkezzünk meg arról, hogy az adolescens lét elemi része a lázadás, a megbotránkoztatás és a generációs ellentétek kiéleződése, azaz a szülők generációjának tekintélyvesztése. Mindazonáltal a serdülők csúnya szavai szimbolikusabbak a falfirkákon, mint a rabok konkrét átkai és szitkai, mint például „a бүдös köcsög örök”. Figyelemreméltó az is, hogy a serdülők falfirkái között nem találtunk a pszichiátriai osztályon dolgozók elleni durva vagy obszcén tartalmú megjegyzéseket.

Kötődés: szeretet és család

A pszichiátriai osztályon a szeretethez kapcsolódóan az alábbi motívumok mentén találtunk falfirkákat:

- rajzolt szív (cordiform szimbólum), ami üresen áll vagy ki van színezve, a körvonala gyakran meg van erősítve,
- valamilyen sérülést elszenvedett szív (például át van szúrva valamivel, el van repedve, vagy vérzik),
- a „szeretek” szó mellett megjelenő szív,
- a szülők megszólítása mellett szereplő szív,
- homoszexualitásra utaló bullying és a szív együttes ábrázolása.

Ezekből arra következtethetünk, hogy a serdülő gyermekekben még intenzíven tetten érhető a szülők iránti gyermeki kötődés, de megjelenik a szenvedélyes szerelem kifejeződése is, méghozzá igen hangsúlyosan. Látható továbbá, hogy a gyermekek kötődéseikhez trauma is társul. A szeretet kifejezése és bizonyos nevek és szerepek együttes ábrázolása deprivációs helyzetről árulkodik, ami a bezártság élményére utal. A pszichiátrián ez a gyermekek szeretett személyektől (például a családtól) való elszakadását jelzi, de ez az érzés többnyire hangsúlyozottan ambivalens, hiszen a serdülő gyermekek nagyon gyakori problémája éppen a miliókonfliktus és a közeli hozzátartozók abuzív viselkedése. A bullying mint a barátságot és meghitt kapcsolatot megtörő társas folyamat is manifesztálódik a serdülők firkáin.

A börtönbeli falfirkákon is találunk szíveket, bár jóval kevesebbet. Itt a gyermekek iránt érzett szeretet szimbólumaként jelenik meg a szív, illetve szakrális jelentést hordoz magában.

Nonfiguratív firkák

A pszichiátriai osztályon pár tetoválásra vagy zenekarok logóira emlékeztető nonfiguratív firkát vagy rajzot találtunk. A börtönök falain ez csak elvétve jelent meg, azonban ez a börtöntetoválások egyik leggyakoribb szimbóluma. Formát nem öltött rajzok ezek, amelyek a pszichiátrián a falakra írt betűk köré csoportosultak. Az ilyen fajta díszítés vagy ornamentika készítése segít abban, hogy az idő jobban teljen. A nonfiguratív firkák szimbolikája a metamorfózissal lehet analóg, ami átalakulást, változást jelent, és a központi értelme mitológiai mélységű. Gyakran nevezik az ilyen formákat „tribális” (Zestcott, Bean & Stone, 2017) mintáknak, és sajnos ezek tetoválásként ellenszenvet is kelthetnek. Ezek a szövvényes fogak, tüskék, horgok, fullánkok, kígyózó- és csigavonalak a hatalmasságot és az ősi eredetet is jelenthetik, azonban mindenképpen agresszív töltetűek, közösségellenesek (Mihalik-Dobi, 2018) és destruktívak is lehetnek (Hárdi, 2015).

Szemek

Óriási és többször átdolgozott, vagy éppen halvány, önálló szemek bukkantak fel a kamaszok rajzai között. Több szem egy talpára fordított háromszögben jelent meg, ami a mindent látó szemet, azaz a gondviselést, és a hatalmat jelenti. A Bibliában számtalan utalást találunk arra, hogy Isten szeme mindent lát, például: „*Mindenen rajta tartja szemét az Úr.*” (Példabeszédek 15; 3). Azonban feltehető, hogy ez a jelkép inkább médiahatáson keresztül került a serdülők képzetei közé. Pszichiátriai és pszichológiai szempontból a „megfigyelés” a paranoid pszichotikus zavarral vagy paranoid személyiségzavarral hozható összefüggésbe. Mivel maga a pszichiátria és a pszichológia egyik legfontosabb eszköze az egyén viselkedésének megfigyelése, dekódolása és leírása, lehet, hogy pusztán arról van szó, hogy a serdülő a megfigyelést így éli meg. Ilyen szempontból a mindent látó szem szimbóluma a pszichiátriai osztályon tapasztalt élményeket tükrözheti vissza. A szem azonban nemcsak ebben a konnotációban jelent meg óriási méretben, hanem egy „*I see you*” felirat felett is. Mindez azt is jelentheti, hogy a serdülő inkább üldöző, nem az üldözött, akár a szelremével is üldözheti a másik személyt, de az üzenet egyszerűen sugallhatja az empátiát is ([URL2](#)).

A börtönben is felbukkant a mindent látó szem szimbóluma. A piramis ezen a falrajzon belül piros, vér csepeg ki belőle, és egy szörnyszerű, karmos kéz igyekszik megkapaszkodni a talpzatában. Olyan, mintha a szem és a mancs a fal másik oldalán lenne. Ezt a több jelentéssel felruházható rajzot veszi körbe a talpzatára állított háromszög. Kétségtelen, hogy paranoid képzetek lehetnek e rajz jelentésében is. A börtönben a megfigyelés egészen más természetű, mint a pszichiátrián, sokkal inkább korlátozó, és kevésbé gondoskodó jellegű, azonban talán a megélést tekintve azonos mértékben intruzív.

Szex

Az explicit szexuális tartalmakat és a nemi szerveket ábrázoló rajzok voltak talán a leggyakoribb szimbólumok a pszichiátriai osztály falain. Különböző nagyságban készültek ezek a rajzok és feliratok. A rajzok túlnyomó többsége péniszt ábrázolt, de elfordult a nő nemi szerv, a mell, a meztelen női torzó és a női fenék is. Több helyen szerepelt a serdülők rajzai között olyan „nyuszifej”, amely péniszből lett átalakítva viccesnek szánt állattá. A péniszek nem tűntek realiztikusnak, hanem inkább szimbolikusnak. A serdülők rajzai között nem jelent meg coitus vagy bármilyen más szexuális érintkezés, ugyanakkor írásban megjelentek az explicit szexualitásra utaló szavak. A serdülők szexuális jellegű

firkái tehát inkább szimbolikusabbak, feltehetőleg többségében nem valós tapasztalaton alapszanak. Egyetlen alkalommal találtunk olyan rajzot, ami a vulvát és a péniszt együtt ábrázolja, de itt sincs érintkezés.

Ezzel szemben a börtönökben anatómiai részletességgel megrajzolt nemi szerveket és számos explicit szexjelenetet ábrázoló falrajzot lehetett felkutatni. A börtönrajzokon ábrázolt női torzókon a másodlagos nemi jellegek úgy elvannak torzulva, mint a Willendorfi vénusz (Balsam, 2019) szobron, de itt nem a termékenységéről, hanem a női test szexuális tárgyá válásáról van szó. Ilyen mértékű torzulás és objektifikáció (Bareket & Shnabel, 2020) a pszichiátriai osztályos rajzokon nem jelent meg. Érdekes, hogy a serdülők a nemi szerveket vagy azok szimbólumait a szőrökkel együtt ábrázolják. Ez aktuálisan megélt nemi érés élményének elaborációja lehet. Ugyanakkor a börtönbeli rajzok explicitiségéhez a szőrtelenség is hozzájárul, ami a pornográfiai és divattrendek visszatükröződése lehet, de akár pornifikációról (Csányi, Dés & Gregor, 2022) is beszélhetünk. Az érem másik oldala, hogy a börtönben a szexuális depriváció gyötrelmet okoz a fogvatartottaknak, így az is lehetséges, hogy explicit rajzok a szenvedésnyomás manifesztumai. Meg kell említeni – bár a kutatásunkból ilyen mélységű következtetést levonni a priori nem lehet –, hogy a serdülők nemi szerv ábrázolása elszenvedett szexuális abúzusra is utalhat.

Szörnyek

A pszichiátriai falfirkákon szörnyábrázolások is megjelentek: szarvak, koponyák, vámpírok, csontok, illetve ezek kombinációi. A koponyák gyakran egymás mellett foglaltak helyet, olyan módon, hogy középen egy nagyobb volt belőlük látható. Néha a vámpírok és a koponyák egyaránt szarvakat viseltek. Ezek jelentése a gonoszság és az agresszió kultusza. A csoportosan ábrázolt koponyák lehetséges, hogy geng-identitásra utalnak, mert ezek a motoros gengek szimbólumai is. Szinte biztosra tehető, hogy ezeket a rajzokat deviálódott kamasz fiúk készítették. Meg kell említeni, hogy a koponya a goth szubkultúra fontos szimbóluma is, ilyenkor inkább depresszióra utal, azonban ilyen konnotációban nem jelent meg a falrajzokon. Megjegyezzük, hogy a geng és a goth szubkultúra koponyaszimbólumában közös elem a trauma. Az első esetben túlkompenzálásról beszélhetünk, a második esetben megélésről.

A szörnyek természetesen a falra rajzolt börtönjelképek szerves elemei. A serdülők rajzaival ellentétben azonban inkább az elmúlásról és a reménytelenségről szólnak, talán meglepő módon kevésbé agresszívek. Itt rá kell világítani arra, hogy a felnőtt személyek az agressziót kifinomultabban tudják kifejezni zárt közegben, mint a fiatalok.

Üzenetek – az intézmény(ek) működésével kapcsolatban

Az osztályos falfirkák között jelentős számban bukkantak fel olyan üzenetek, amelyek a rendszer működésével voltak kapcsolatosak, vélekedések, figyelmeztetések vagy kinyilatkoztatások formájában. Pár példát itt felsorolunk:

- itt figyelnek minket mindig,
- átraktak a figyelőbe,
- nyugtató van a teában,
- hashajtó van a teában,
- méreg van a teában,
- a párizsi emberből van,
- jó itt,
- itt rohadok két hete, és még van,
- szörnyű hely,
- what???,
- itt az élet nem élet,
- utálok itt lenni,
- haza akarok menni,
- I need oxygen,
- az Alföldi geci rákos,
- ACAB (all cops are bastards),
- fuck cops.

Némely üzenet a készítő patológiájáról is árulkodhat, különösen azok, amelyek a mérgezésről és a megfigyelésről szólnak. Több olyan jellegű üzenet bukkant fel, amely a helyet nyomasztónak találja és menekülési motívumot tartalmaz, de jó pár jelezte azt is, hogy az osztály jó hely. Pár üzenetben más szerveket (például rendőrség, gyermekotthonok) szidnak a serdülők a falakon. Ez utóbbi véleménynyilvánítás természetesen leginkább megélésalapú, de lehet figyelemfelhívó, hivatkozó is ([URL3](#)).

A börtönökben is megjelennek az igazságszolgáltatás kritikájáról szóló gondolatok a falakon, de sokkal konkrétan: „*Ez a börtön tiszta szégyen*”, „*Emberen nem segít, ez egy élő temető*”. Megfigyelhető, hogy a serdülők kevésbé értik a szélesebb, nagyobb látószögű társadalmi folyamatokat, a személyes sértegettség kézzel foghatóbb.

Üzenetek – életbölcösségek

A falakon olyan gondolatok is megjelentek a pszichiátriai osztályon, amelyek az életről szólnak: „*Az élet egy kísérlet...*”, „*Ha a hülyeség fájna, fakír lennék*”,

„Egy másik nő szépsége nem a tiéd hiánya”, „A rák megeszi a gyöngéket” stb. Ezek a velős gondolatok meglehetősen tömörek, nem feltétlenül eredetiek, inkább elvontak, ironikusak és néha kuszáak, máskor kifejezetten részletesek, hoszszúak és logorrhea jellegűek.

A börtönökben is megjelennek hasonló üzenetek: „*Megölni megtudtok, de megtörni soha*”, „*Kurvák, a ti halálotok az én életem*”, „*A fiatalok 50%-a optimistán tekint a jövőbe, a másik felének nincs pénze drogra*” stb. Ezek az üzenetek sem mentesek a médiahatástól és – nem meglepően – mélyebben involválódnak a kriminalitásba.

Üzenetek – versek

A pszichiátriai osztály egyik kórtermének falán nagy, körülbelül tíz centis betűkkel írva, József Attila *Tiszta szívvel* című versének első versszakára bukkanunk. A strófa utolsó két sora felcserélődött a firkán, valamint a készítő csupa nagybetűvel írta az üzenetet és kihagyta a vesszőket. A vers dalszerű, a hangzását tekintve a harmadik és a negyedik sor felcserélése nem jelent nagyobb változást. A költő a csók és szerető szimbólumát hagyja utoljára, a pszichiátriai osztályon lévő serdülő pedig a bölcső és a szemfedő jelképét. József Attila húszévesen írta ezt a verset és a verssel botrányt okozott (Szeged.hu, 2018) a szegedi egyetemen. Három lényeges, fejlődés pszichopatológiai szempontból releváns motívumra hívnánk fel a figyelmet: a tagadás mint elhárító mechanizmus, a tagadás mint a kötődés ambivalenciája, valamint a botrányokozás és lázadás (Meeus, 1988) mint a serdülőkor egyik normatív krízise.

A börtönben is találtunk verseket a falakon. József Attilától ezúttal a *Tedd a kezed* című vers jelenik meg a falakon, Nagy László *Ki viszi át a szerelmet* című remekműve és Sven Hassel *Lánctalpak* című könyvének bevezető sorai között. Mindhárom idézet nagyobb élettapasztalatról, bölcsességről és inkább életigenlésről árulkodik. Mind a négy verssel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy gyakran lehet találkozni azzal a sztereotip vélekedéssel (Walter & Rosen, 1997), hogy a zárt intézményekben lakók körében alacsony igény van a kultúrára. Ezek a falfirkák a sokak által hamisan észlelt valóság ellenkezőjéről árulkodnak.

Vér

Aki pszichiátrián vagy börtönben dolgozik, tudja, hogy a zárt lételekben előfordulhat az is, hogy a bent lévő személyek vérrel írnak a falra (Groves, 2004). Az öncsonkítás vagy az önkárosítás, szélsőséges esetben pedig az öngyilkosság

bizarr formája ez. Az önkifejezés mellett természetesen a rendszer elleni lázadásnak, a türelmetlenségnek, a frusztrációnak és a rossz bánásmódnak is szerepe van az ilyen aktusok mögött (Harris, 2000). Az önkárosítás egyik legszembevetőbb manifesztációs eleme a bőr megvágása, ez a trend a fiatalok körében a 2000-es évek elejétől együtt jár a nu metal és az emo zenekarok térhódításával (Millard, 2013). A mindennapi tapasztalatunk is ez a pszichiátriai osztályon, azonban azóta is eltelt már két évtized, és az önkárosítás (a falcolás) megmaradt. Úgy tűnik, hogy ez a szükséglet (autoagresszív önkifejezés) az adolescens évekre jellemző, a zenei és szubkulturális aláfestés pedig mindig változik. Kvalitatív kutatások szerint a szubkulturális önkárosítás összefüggésbe hozható a drogfogyasztással, a gender-diverzitással, a társadalmi nemhez kötött erőszakkal (gender-based violence), valamint a chemsexszel (Pires, Gomes, Caldas & Cunha, 2022). A chemsex a szintetikus kábítószeres és a szexuális élet együttes élvezetét és az azzal kapcsolatos életstílust jelenti. A pszichiátriai osztályon egyetlen alkalommal találtunk vérrel írt graffitit: egy gyermek azt írta vérével az egyik ablakpárkányra, hogy „*Bassza meg a pszichiátria*”, azaz, ha pusztán az írás tartalmát elemezzünk, akkor a lázadás motívuma kerül előtérbe, azonban az eszköz választása a mentális fűkrendszer hiányosságára és traumatizációra utal. A serdülő célja a feszültség levezetése lehetett (URL4).

A börtönben egy alkalommal a „*Nem tudok tovább veled élni, sajnálom*” vérrel írt felirat volt egy befejezett öngyilkosság helyszínén. Az elhunyt személy nem tudta feldolgozni a szerelmét – általa okozott – súlyos közlekedési balesetét, és a börtönben végzett magával. A két esetet dinamikai szempontból nem lehet egymással összehasonlítani. Közös vonás azonban az üzenethagyás és az adott esetekben a nem hatékony kommunikáció, ami mögött feldolgozatlan trauma állhatott. Természetesen észre lehet venni a serdülő impulzivitását, valamint a felnőtt belenyugvását, de mivel az ilyen falfirka szerencsére rendkívül ritka, korrekt összehasonlítást nem lehet tenni.

Virág

Feltűnően sok falfirka ábrázolt virágot a pszichiátriai osztályos graffitik között. Margarétaszzerű szirmos virágoktól kezdve, a csillag alakú szirmokon át, egészen a rózsáig és a szélben meghajló tulipánokig. Szinte biztos, hogy ezeket a virágokat serdülő lányok rajzolták. A lányok feminin rajzai nagy általánosságban korrelálnak az önbecsüléssel (Delatte, 1985), ami kifejezetten progresszív mutató egy pszichiátrián. Az ősi női szimbólumok előtérbe kerülése a gyengédség iránti igényt is szimbolizálhatják, de ugyanúgy árulkodhatnak az áldozati szerep megéléséről.

Ennek kapcsán némileg meglepő volt, hogy a börtönökben is felbukkantak virágok a falakon. Az egyik ilyen rajz felett „*A rózsza, ami egyszer elhervad*” felirat szerepelt, majd egy nyolc évet átölelő időszakra és a börtön városára történik utalás. Ebből arra következtethetünk, hogy rózsza az ifjúság hiábavaló elmúlását jelentheti.

Zenekarok

A pszichiátriai osztályon elsősorban magyar pop/hip-hop zenekarok nevei és dalszövegei bukkantak fel a falakon. Ezek a dalszövegek a partizásról, a bulizásról szólnak, de detektálható volt a szuicidiummal és a halál tematikájával foglalkozó szóképek jelenléte is. A külföldi zenék preferenciája inkább a rockzene irányában toldott el, de itt is előtérbe került a halál és az öngyilkosság, mint téma. A szuicid tematikájú zenék hallgatása nem feltétlenül indukálja az önsértést, hanem éppen ellenkezőleg, az emocionális impulzusok elleni elhárító mechanizmusok aktivációjára is utalhat (Till, Tran, Voracek & Niederkroenthaler, 2016).

A börtönbeli falfirkák szinte kizárólag a gangsta rap kedveléséről szóltak. A gangsta hip-hop általános tematikája a rendvédelmi erőkkal való szembehegyezkedés, a tehetetlenség és az igazságtalanság témái köré összpontosul (Steinmetz & Henderson, 2012), érdekes, hogy ezt a valóságfelfogást a börtön farfirkái is visszatükrözik. A serdülők gondolatait inkább a hedonizmus uralja ilyen szempontból.

Összefoglalás

A börtön és a pszichiátria két merőben eltérő közeg, de mindkettő zárt. A felnőttek és a gyermekek két különböző csoportot képeznek. Mindezek ellenére személyi szabadságuktól megfosztott emberek megnyilvánulásait és gondolatait láthattuk a fegyintézetek és a kórház belső falain is. A hasonlóságok tekintetében a zárt intézményekben a falakon megjelenő firkák egyik szerepe a figyelemelterelés is lehet. Több szempontból regressziós jegyeket lehet felfedezni ezeken a falfirkákon, azaz a szimbólumok kivitelezése fejlődéslélektani szempontból minőségileg is más, mint egy rajzé. Szembetűnő, hogy az alexithymia és a zárt intézményi falfirka (és más normasértőnek mondható szimbolikus manifesztáció) aktusa között is figyelemreméltó analógiák észlelhetők: az érzelmek azonosítása és a tudatosításuk nehézsége, a társas kötődés maladaptív kifejeződése, a személyközi kapcsolatok deviálódása, és a beszéd mint kommunikáció

frusztrációja. Ezek feltűnő egyezőséget mutattak a börtönbeli és a pszichiátriai firkákon. Arra következtethetünk, hogy a bezártság élménye fokozza az ilyen megnyilvánulásokat. A pszichiátriai osztályon készült firkák között is találtunk énközpontú, rosszindulatú, az általánosan elfogadott normáktól eltérő tartalmakat, valamint olyan megnyilvánulásokat, amelyek az impulzuskontroll nehézségeiről árulkodtak. Ezek a tényezők sajnos a patológiás mellett akár kriminális személyiségfejlődésre is utalhatnak.

A média hatása sem volt elhanyagolható tényező a zárt intézményi falfirkákon, mintha a filmek, versek vagy dalszövegek üzenetei és szimbólumai az adott egyénen keresztül kerültek volna a falra, ahol a másik ember elolvashatta azokat, és a két ember között így jött volna létre könnyebben a kapcsolat. A média által közvetített üzenetek és az identitás metszéspontja a graffiti tartalmában és szimbolikájában érhető tetten.

A zárt intézményekben készült falfirkák közötti kategorikus eltérések jóval szerteágazóbbak, a gyermeki és a felnőtt lélek közötti különbségre, valamint a deviálódás foka közötti különbségre is utalnak. Úgy véljük, hogy ezek a csomópontok azért fontosak, mert egy másik dimenzióból is engedik meglátni a fejlődés-pszichopatológiai állomásokat. Ez a látószög pedig a fejlődés-kriminológiai szempontokra hívhatja fel a figyelmünket.

A mesék motívumai jóval erőteljesebbek voltak a serdülőknél. Számos esetben egyes konfliktusokra utaló jegyek a gyermekek firkáiban elvontabb, inkább szimbolikus értelemben jelentek meg; ezek voltak az etnikai konfliktusok, a hierarchia, a káromkodás és a szexualitás motívumai. Kötődés szempontjából a serdülők inkább a szüleikhez ragaszkodnak a firkáik alapján, míg a börtönlakók a gyermekeikhez. A tizenéveseknél hangsúlyosabban volt jelen az átalakulás vágya. A felnőtt raboknál a megfigyeltség reflexiója volt erősebb, míg emellett a gyermekekénél az odaadó és önzetlen megfigyelés igénye is jelen volt. A szexuális érintkezés a serdülők firkáin idealisztikus volt, és inkább a nemi éréssel való szembesülés élményével párosult. A felnőtt rabok szex rajzai ezzel szemben explicitebbnek mutatkoztak. A rabok szörnyeket ábrázoló alkotásai az elmúlás élményével voltak kapcsolatba hozhatók, míg a kamaszok rajzai nyílt agresszióra utaltak. Ez utóbbi azzal magyarázható, hogy a pszichiátrián elhelyezett serdülők lobbanékonyabbak, a rabok pedig reménytelenek. Ez a különbség az üzenetek jelentése terén is megmutatkozott. A fiatalos lázadás és a felnőtti lemondás közötti különbség a vérrel írt falfirkák mondanivalójában is megmutatkozott. Ugyanazt az eltérést figyelhettük meg a virágábrázolások elemzése során is. A zenék preferenciája a serdülőknél hedonizmusról és szuicid tendenciákról árulkodott, a rabok esetében pedig a kriminalizálódásról. Szembetűnő különbség volt a firkák között a segítségkérés szimbóluma, ami nem bukkant fel a börtönökben.

Tanulságok és alkalmazhatóság

A falfirkák engedélyezése a pszichiátriai osztályon a felbukkanó rasszista, szexista és önkényuralmi szimbólumok miatt nem javasolt, eltávolításuk indokolt. Egyes firkák az illegális szerek fogyasztására is ösztökéltek, ezek nemcsak kriminológiai, hanem addiktológiai szempontból is veszélyt jelentenek. A nyílt szexuális tartalmak provokatívak, és a szemlélőben visszatetszést, riadalmat kelthetnek. A művészi megnyilvánulások és a vandalizmus között rendkívül nehéz különbséget tenni, azonban a firkák inkább destruktívak az osztály esztétikai igényeinek szempontjából. Egyes firkák pszichiátriai tünetek megnyilvánulásai lehetnek (például mindenlátó szem), és ugyanígy egyes firkák tévpercepciókat generálhatnak.

Mindezen, fentebb felsorolt aggodalmak mellett az osztály falain megjelenő falfirkák informatívak, és a belőlük kinyert tartalmak és szimbólumok elősegítik a terápiás, a diagnosztikus, a prevenciós és a szociális munkát.

Hasznos lehet a falfirkák tanulmányozása a következő szempontok miatt:

- felderíthetjük a csoportdinamikát, a hierarchiát, esetleg a betegek közötti konfliktusokat, vonzalmakat;
- következtethetünk a gyermekek belső pszichológiai dinamikájára is;
- az osztály működésével kapcsolatos véleményüket is megismerhetjük;
- feltérképezhetjük a gyermekek lakhelyét, azaz olyan környékeket, ahol szívesen tartózkodnak;
- benyomást szerezhethetünk az addikció fokáról;
- megismerhetünk egyes szubkulturákat, amelyek hatással vannak a fiatalokra;
- szuicid készítéseket detektálhatunk;
- bepillantást nyerhetünk a fiatalok ízlésvilágába és értékeibe.

Felhasznált irodalom

- Andronikof, A. & Weinberger, Y. (2012). Human Face Response: A reconsideration. *Rorschachiana Journal of the International Society for the Rorschach*, 33, 23–48. <https://doi.org/10.1027/1192-5604/a000026>
- Balsam, R. H. (2019). On the Natal Body and Its Confusing Place in Mental Life. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 67(1), 15–36. <https://doi.org/10.1177/0003065119831767>
- Bareket, O. & Shnabel, N. (2020). Domination and Objectification: Men's Motivation for Dominance Over Women Affects Their Tendency to Sexually Objectify Women. *Psychology of Women Quarterly*, 44(1), 28–49. <https://doi.org/10.1177/0361684319871913>

- Chamberlain, R., Mullin, C., Berio, D., Leymarie, F. F. & Wagemans, J. (2022). Aesthetics of Graffiti: Comparison to Text-Based and Pictorial Artforms. *Empirical Studies of the Arts*, 40(1), 21–36. <https://doi.org/10.1177/0276237420951415>
- Csányi, G., Dés, F. & Gregor, A. (2022). Pornification as Westernization on the semi-periphery: The history of the Hungarian ‘porn boom’ in the 1990s. *Sexualities*. <https://doi.org/10.1177/13634607221092651>
- Delatte, J. G. (1985). Significance of Femininity in Human Figure Drawings of Girls. *Psychological Reports*, 56(1), 165–166. <https://doi.org/10.2466/pr0.1985.56.1.165>
- Farkas, J., & Sófi, G. (2021). Main Characteristics of Juvenile Psychopathy in Law Enforcement Aspects. *Security Horizons*, 2(5), 237–244.
- Fine, G. A. (1999). Field labor and ethnographic reality. *Journal of Contemporary Ethnography*, 28(5), 532–539. <https://doi.org/10.1177/089124199129023523>
- Fliegauf G. (2012). Fogvatartotti alkotások kvalitatív tartalomelemzése. *Börtönügyi Szemle*, 31(3), 17–32.
- Fliegauf G. (2012). Fogvatartotti alkotások kvalitatív tartalomelemzése – kriminológiai és pönelológiai vonatkozások. *Börtönügyi Szemle*, (32)3, 19–32.
- Green, J. A. (2003). The Writing on the Stall: Gender and Graffiti. *Journal of Language and Social Psychology*, 22(3), 282–296. <https://doi.org/10.1177/0261927X03255380>
- Groves, A. (2004). Blood on the Walls: Self-mutilation in Prisons. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 37(1), 49–64. <https://doi.org/10.1375/acri.37.1.49>
- Hárdi I. (2015). A falfirkától az utcai művészetig. A graffiti pszichológiájáról. *Magyar Tudomány*, 7, 837–842.
- Harris, J. (2000). Self-Harm: Cutting the Bad out of Me. *Qualitative Health Research*, 10(2), 164–173. <https://doi.org/10.1177/104973200129118345>
- Hedegaard, M. (2014). Exploring tension and contradictions in youth’s activity of painting graffiti. *Culture & Psychology*, 20(3), 387–403. <https://doi.org/10.1177/1354067X14542526>
- Hunter, B. E. (1988). Adolescent Suicide: Cries for Help. *NAASP Bulletin*, 72(510), 92–94. <https://doi.org/10.1177/019263658807251017>
- Jóvér V. (2020). Hatalmi játszma a falakon, avagy az utcai művészet „alkímiaja”, *Tér és Társadalom*, 34(3), 264–280.
- Kindynis, T. (2019). Excavating ghosts: Urban exploration as graffiti archaeology. *Crime, Media, Culture*, 15(1), 25–45. <https://doi.org/10.1177/1741659017730435>
- Korinek L. (2020). Ment-e a kriminológia által a világ elébb? *Kriminológiai Tanulmányok*, 57, 20–38.
- Levi-Strauss, C. (1968). *The savage mind*. University of Chicago Press.
- Logi, L. & Zappavigna, M. (2021). A social semiotic perspective on emoji: How emoji and language interact to make meaning in digital messages. *New Media & Society*. <https://doi.org/10.1177/14614448211032965>
- Marsh, B. (2016). Book review: Men, Masculinities and Violence: An Ethnographic Study. *Criminology & Criminal Justice*, 16(4), 513–515. <https://doi.org/10.1177/1748895816655026>

- Meeus, W. (1988). Adolescent Rebellion and Politics. *Youth & Society*, 19(4), 426–434. <https://doi.org/10.1177/0044118X88019004004>
- Mérei F. (2002). *A Rorschach-próba*. Medicina Könyvkiadó Rt.
- Mihalik-Dobi A. (2018). A graffiti módszerével megvalósuló bűncselekmények felderítése. *Belügyi Szemle*, 66(11), 125–138. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.11.11>
- Millard, C. (2013). Making the cut: The production of ‘self-harm’ in post-1945 Anglo-Saxon psychiatry. *History of the Human Sciences*, 26(2), 126–150. <https://doi.org/10.1177/0952695112473619>
- Monto, M. A., Machalek, J., & Anderson, T. L. (2013). Boys Doing Art: The Construction of Outlaw Masculinity in a Portland, Oregon, Graffiti Crew. *Journal of Contemporary Ethnography*, 42(3), 259–290. <https://doi.org/10.1177/0891241612465981>
- Otta, E., Santana, P. R., Lafraia, L. M., Hoshino, R. L., Teixeira, R. P. & Vallochi, S. L. (1996). Musa Latrinalis: Gender Differences in Restroom Graffiti. *Psychological Reports*, 78(3), 871–880. <https://doi.org/10.2466/pr0.1996.78.3.871>
- Pani, R. & Sagliaschi, S. (2009). Psychopathology of Excitatory and Compulsive Aspects of Vandalistic Graffiti. *Psychological Reports*, 105(3_suppl), 1027–1038. <https://doi.org/10.2466/PR0.105.F.1027-1038>
- Parr, A. (2005). The Deterritorializing Language of Child Detainees: Self-harm or embodied graffiti? *Childhood*, 12(3), 281–299. <https://doi.org/10.1177/0907568205054923>
- Pires, C. V., Gomes, F. C., Caldas, J. & Cunha, M. (2022). Chemsex in Lisbon? Self-Reflexivity to Uncover the Scene and Discuss the Creation of Community-Led Harm Reduction Responses Targeting Chemsex Practitioners. *Contemporary Drug Problems*. <https://doi.org/10.1177/00914509221094893>
- Rafter, N. (2014). Introduction to special issue on Visual Culture and the Iconography of Crime and Punishment. *Theoretical Criminology*, 18(2), 127–133. <https://doi.org/10.1177/1362480613510547>
- Sófi, G. & Farkas, J. (2021). Gyermekpszichiátriai osztályos felvételt igénylő fiatalok bűnelkövetők pszichiátriai profilja. In *MAGYIPETT 44. Kongresszusa Változó Világ* (pp. 5–6).
- Steinmetz, K. F. & Henderson, H. (2012). Hip-Hop and Procedural Justice: Hip-Hop Artists’ Perceptions of Criminal Justice. *Race and Justice*, 2(3), 155–178. <https://doi.org/10.1177/2153368712443969>
- Till, B., Tran, U. S., Voracek, M. & Niederkrotenthaler, T. (2016). Music and Suicidality: A Study on Associations Between Music Preferences and Risk Factors of Suicide. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 72(4), 340–356. <https://doi.org/10.1177/0030222815575284>
- Vass, Z. (2006). *A rajzvizsgálat pszichodiagnosztikai alapjai. Projekció, kifejezés, mintázatok*. Flaccus Kiadó.
- Walter, G. & Rosen, A. (1997). Psychiatric Stigma and the Role of the Psychiatrist. *Australasian Psychiatry*, 5(2), 72–74. <https://doi.org/10.3109/10398569709082096>
- Watzlawik, M. (2014). The “art” of identity development—Graffiti painters moving through time and space. *Culture & Psychology*, 20(3), 404–415. <https://doi.org/10.1177/1354067X14542531>

Weill, P. E. (2022). From the Train Yard to the Auction House: Connecting the Graffiti Subculture to the Art Market. *Cultural Sociology*, 16(1), 45–67. <https://doi.org/10.1177/17499755211021315>

Zestcott, C. A., Bean, M. G. & Stone, J. (2017). Evidence of negative implicit attitudes toward individuals with a tattoo near the face. *Group Processes & Intergroup Relations*, 20(2), 186–201. <https://doi.org/10.1177/1368430215603459>

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *(Fegyház) 51. kép szörny*. <http://bortonblog3.blogspot.com/2011/07/fegyhazi-51-kep-szorny.html>

URL2: *Smoke weed everyday*. <https://knowyourmeme.com/memes/smoke-weed-every-day>

URL3: *93 éve jelent meg a Tiszta szívvel*. <https://szeged.hu/cikk/93-eve-jelent-meg-a-tiszta-szivvel>

URL4: *Graffiti Letters: 61 Graffiti Artists Share Their Styles*. <https://www.bombingscience.com/graffiti-letters-61-graffiti-artists-share-their-styles/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Fliegauf G. & Sófi Gy. (2022). A személyi szabadság megvonásának élménye. Gyermekpszichiátriai osztályos és börtönbeli falfirkák szimbólumainak összehasonlító elemzése. *Belügyi Szemle*, 70(12), 2545–2567. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.12.1>